

ערפל ליד הגדר

חוסר שקיפות ועמימות סביב הסיבות לפתיחה באש פוגעים באזרחים באזור הגבול בעזה

יוני 2013

בנובמבר 2012, במסגרת ההבנות שבאו בעקבות הפסקת האש שהושגה בין ישראל לתנועת החמאס בעזה, [נוח](#) בכלי התקשורת כי יצומצם האזור האסור לחקלאים ברצועת עזה ליד הגבול. עם זאת, מההתכתבויות שניהל ארגון "גישה" עם הרשויות עולה, כי הצבא מוסיף לראות באזור החיץ שבמרחק 300 מטר מהגדר שטח אסור, גם לחקלאים; מצד שני, נמנע הצבא מלמסור מידע ברור ואחיד על היקף ההגבלות, או על ההקלות שלכאורה חלות עליהן. ארגון "גישה" מבקש להתריע, שחוסר הוודאות וחוסר השקיפות באשר לכללים שהצבא מיישם באזור הגבול, כמו גם עמימות סביב הסיבות לפתיחה באש באזור, מסכנים חקלאים, רועים ואוספי חצץ הפועלים באזור זה לפרנסתם.

רקע

לאחר שהסיגה את כוחותיה הקבועים משטח רצועת עזה בשנת 2005, יצרה ישראל "אזור חיץ" לאורך הגבול, שאליו אסרה את הכניסה לתושבי עזה. רשמית, מאז 2010, נקבע אזור זה במרחק 300 מטר מהגבול עם ישראל, אולם בפועל, גם מי שנכנס עד 1,500 מטר מהגבול הסתכן לעתים בירי מצד הצבא הישראלי. שטחים אלה, שבהם הכניסה נאסרת רשמית, או מוגבלת בפועל בשל הסיכון הגבוה, מהווים כ-17% מכלל שטח רצועת עזה וכ-35% מאדמות החקלאיות שלה.

מדיווחים של גורמי תיאום וקישור ושל כלי תקשורת ניתן היה להבין כי במסגרת הבנות הפסקת האש מ-22 בנובמבר 2012, בתום מבצע "עמוד ענן", נקבעו הקלות שאמורות היו לצמצם את אזור החיץ ל-100 מטר מהגבול.

ואולם, מאז כניסתה לתוקף של הפסקת האש ועד סוף מאי 2013, נהרגו ארבעה אזרחים ו-109 נפצעו סמוך לגבול עזה ישראל, לרבות מפגינים, אוספי חצץ וחקלאים שעיבדו את אדמותיהם במרחק של בין 100 ל-300 מטר מהגבול (לפי נתוני המשרד לתיאום עניינים הומניטריים של האו"ם). היקף הפצועים דומה מאוד לזה שנרשם בתקופה המקבילה בשנה שעברה, בטרם הוגדל לכאורה האזור המותר לחקלאים.

חוסר שקיפות והצהרות סותרות

ההוראות בדבר אזור החיץ אינן ברורות לתושבי עזה ומהוות מקור לבלבול אף בקרב הרשויות הישראליות.

עם ההכרזה על הפסקת האש האחרונה, גורמים ישראליים מסרו [לכלי התקשורת](#) כי "צה"ל לא מגביל עוד את הכניסה לאזור החיץ עם הרצועה". הודעה בדבר הצרת אזור החיץ לכדי 100 מטר נמסרה בעל פה לנציגי ארגונים בינלאומיים ו[פורסמה](#) באתר של מתאם פועלות הממשלה בשטחים (מתפ"ש), הגוף במשרד הביטחון שאחראי על קישור ותיאום עניינים אזרחיים ברצועת עזה.

ואולם, בתשובה לבקשת הבהרות מטעם ארגון "גישה" [מסר דובר צה"ל](#) כי לתושבי עזה מותר להתקרב עד לא יותר מ-300 מטר מהגבול. עוד הוסיף הדובר כי "מתאפשרת כניסה רגלית של חקלאים לשם עיבוד אזורים חקלאים מסוימים במרחב זה", וזאת "בתיאום עם גורמי מתפ"ש". אותו מתפ"ש שהודיע כי לחקלאים מותר להתקרב עד 100 מטר מהגבול ובהמשך מסר כי אינו הגוף המוסמך למסור מידע על ההגבלות.

בתגובה לפנייה מארגון "גישה" למתפ"ש, שביקשה ליישב את הסתירות בין המידע שכל גוף מסר, [הסיר](#) המתפ"ש מאתרו את ההודעה בדבר האישור לחקלאים להגיע עד 100 מטר. במקביל, טען דובר צה"ל שהוא מיידע את תושבי עזה בדבר ההגבלות שהוטלו על אזור הגבול באמצעות כרוזים, אך לארגון "גישה" לא ידוע על כרוזים שהופצו באזור מאז הפסקת האש וההסדר החדש, אשר לכאורה נוצר בעקבותיה. עוד מסר דובר צה"ל כי עדכונים בדבר האיסור להיכנס למרחק הקטן מ-300 מטר נמסרים לתושבים באמצעות "גורמי תיאום וקישור". בעוד המתפ"ש איננו חושף פרטים אודות "מנגנון התיאום" שעליו הוא לכאורה אחראי, ומסרב להרחיב על האמצעים שבעזרתם הוא מזהיר את התושבים, חקלאים, שלכאורה אמורים לתאם את עבודתם באזור הגבול, לא שמעו על מנגנון כזה, מה שמעלה סימני שאלה בדבר קיומו, או לכל הפחות בדבר יעילותו במניעת פגיעה באזרחים. אמנם ישנם מקרים שבהם ארגונים בינלאומיים מיידיעים גורמי מתפ"ש בדבר פרויקטים בחסותם, שמתקיימים באזור הגבול, כנראה בניסיון לצמצם את הסכנה הנשקפת למשתתפים בפרויקט, אולם לא ידוע על מנגנון שאמור "לתאם" עבודתם של חקלאים מן השורה. בפועל, כפי שמתועד [בדו"ח של המפקח הראשי של האו"ם לזכויות אדם](#), לחקלאים באזור הגבול לא ברור אילו שטחים מותר להם לעבד, ועבודתם בשדותיהם מבוססת על ניסוי וטעייה, כאשר המחיר של טעות, לעיתים קרובות, הוא ירי, פציעה ואף הרג.

פתיחה באש

רשויות הצבא מסרבות לחשוף את הוראות הפתיחה באש החלות באזור הגבול. דו"ח המפקח הראשי של האו"ם לזכויות אדם מראה שחקלאים, אוספי חצץ ורועים למדים כי אזור מסוים אסור לכניסה רק לאחר שחיילים יורים עליהם, בעוד שבאזורים אחרים הם מצליחים לפעול באין מפריע בתוך טווח ה-300 מטר, לפחות במועדים מסוימים. לפי [דו"ח של משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים](#), האזור של עד 1.5 קילומטרים מהגבול עדיין מהווה אזור סיכון גבוה, שאליו תושבי עזה נרתעים מלהיכנס בשל סכנת ירי.

חובותיה של ישראל כלפי אזרחים באזור הגבול

עמדת ארגון "גישה" היא [שדיני כיבוש חלים על פעולותיה של מדינת ישראל כלפי תושבי עזה](#) ולפיכך ישראל מוסמכת להגביל תנועה לצרכי ביטחון קונקרטיים, אולם מחויבת לאזן הגבלות כאלה עם חובתה לאפשר חיים אזרחיים תקינים, לרבות פרנסה וייצור מזון. ככל שישראל מנהלת לחימה עם חמושים ברצועת עזה, עליה לנקוט אמצעים כדי להגן על האוכלוסייה האזרחית.

ככל שישראל בוחרת להגביל תנועה באזור הגבול, מוטלות עליה שתי חובות:

ראשית, עליה לנקוט אמצעי זהירות כדי להגן על אזרחים, לרבות שקיפות באשר להגבלות שהיא אוכפת. יודגש, כי כניסה לאזור הגבול לכשעצמה **אינה** מצדיקה ירי במי שאינו חמוש ואינו מעורב בלחימה.

שנית, על ישראל לפצות את מי שנפגע מחסימת הדרך לאזור זה, לרבות חקלאים שפרנסתם נפגעת בשל האיסור על עיבוד אדמותיהם ותושבי האזור אשר גישתם לשירותים ומשאבים באזור זה נחסמת.